

ผลสำรวจจาก Peace Survey ครั้งที่ 7:
บทสะท้อนการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิงชายแดนใต้
ในมุมมองวาระ ผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง (WPS)

Findings from the Seventh Peace Survey: Reflections on
Meaningful Women's Participation in Thailand's Deep South
through the Lens of the Women, Peace and Security
(WPS) Agenda

ฟารีดา ปันจอร์*
Fareeda Panjor**

บทความนี้
Received
16 ตุลาคม 2568
Revised
6 พฤศจิกายน 2568
Accepted
1 ธันวาคม 2568

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งศึกษามุมมองของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ โดยอาศัยข้อมูลจาก Peace Survey ครั้งที่ 7 และกรอบแนวคิด วาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (Women, Peace and Security: WPS) ตามมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 (UNSCR 1325) ในช่วงที่ประเทศไทยกำลังจัดทำแผนปฏิบัติการระดับชาติผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (WPS National Action Plan) การวิเคราะห์ครอบคลุมทั้งบทบาทของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้และความท้าทายในการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ ซึ่งเป็นหนึ่งในสี่เสาหลักของ WPS ได้แก่ 1) การป้องกัน (Prevention) 2) การคุ้มครอง (Protection) 3) การมีส่วนร่วม (Participation) และ 4) การฟื้นฟูและการเยียวยา (Relief and Recovery) ผลสำรวจ Peace Survey ครั้งที่ 7 (1,312 ตัวอย่าง) และข้อมูลในเชิงคุณภาพพบว่า ผู้หญิงชายแดนใต้ให้ความสำคัญสูงสุดต่อการฟื้นฟูและ

* อาจารย์และนักวิจัย สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรมภาคใต้ สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

** Lecturer and Researcher, Center for Conflict Studies and Cultural Diversity, Institute for Peace Studies, Prince of Songkla University

เหยี่ยวยาผู้ได้รับผลกระทบ การสร้างพื้นที่ปลอดภัย และการปกป้องสิทธิของตนเองและชุมชน แต่บทบาทการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพที่เป็นทางการยังคงได้รับการสนับสนุนน้อยที่สุด อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงชายแดนใต้เห็นพ้องว่าการมีส่วนร่วมของผู้หญิงมีความสำคัญต่อการสร้างความยุติธรรมและสันติภาพที่ครอบคลุม จากข้อมูลดังกล่าวพบว่าผู้หญิงชายแดนใต้มีแนวคิดและมุมมองต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพอย่างมากในทุกระดับ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการและเมื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ควบคู่กับแนวคิดและประสบการณ์ของวาระผู้หญิงสันติภาพและความมั่นคง หรือ UN 1325 ผลการวิเคราะห์ชี้ว่า การส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จำเป็นต้องเริ่มจากการยอมรับว่า ผู้หญิงในพื้นที่มีทักษะภาพและมุมมองที่สำคัญต่อการสร้างสันติภาพในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชนไปจนถึงระดับนโยบาย

คำสำคัญ สตรีกับสันติภาพ, การสร้างสันติภาพ--ไทย, ความขัดแย้งทางสังคม--ไทย (ภาคใต้), สตรี--กิจกรรมทางการเมือง, การบริหารความขัดแย้ง

Abstract

This research article examines the perspectives of women in Thailand's Deep South regarding their participation in the peace process. The study draws on data from the Seventh Peace Survey as well as the conceptual framework of the Women, Peace and Security (WPS) agenda under United Nations Security Council Resolution 1325 (UNSCR 1325), at a time when Thailand is in the process of developing its first National Action Plan on Women, Peace and Security (WPS National Action Plan). The analysis considers both the roles of women in the Deep South and the challenges they face in participating in decision-making processes, one of the four pillars of the WPS agenda: (1) prevention, (2) protection, (3) participation, and (4) relief and recovery.

Findings from the Seventh Peace Survey (1,312 respondents), together with qualitative data, reveal that women in the Deep South place the greatest importance on relief and recovery for affected individuals, the creation of safe spaces, and the protection of their rights and those of their communities. However, women's participation in formal peace processes remains the least supported dimension. Despite this, women in the region overwhelmingly agree that women's participation is essential for building justice and inclusive peace.

The findings further indicate that women in the Deep South possess strong ideas and perspectives regarding participation in peace processes at both formal and informal levels. When analyzed alongside the concepts and experiences of the WPS agenda or UNSCR 1325, the study suggests that promoting meaningful participation of women in the Deep South must begin with recognizing women as key stakeholders who hold important perspectives and capacities for contributing to peacebuilding at all levels, from community engagement to policy mechanisms

Keywords: women and peace, peace--building, social conflict--Thailand, Southern, women--political activity, conflict management

1. ที่มาและความสำคัญ

นับตั้งแต่ปี 2547 จนถึงปัจจุบัน จังหวัดชายแดนภาคใต้เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบแล้วกว่า 22,458 เหตุการณ์ ส่งผลให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิตเป็นชาย 18,754 คน หญิง 3,300 คน และไม่ระบุเพศกว่า 413 คน (ฐานข้อมูลศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้, 2568) แม้ในช่วงหลังความรุนแรงจะลดลงอย่างต่อเนื่องทำให้ภาพรวมสถานการณ์ดีขึ้น แต่ความรุนแรงในพื้นที่ชายแดนใต้ยังคงมีความผันผวน สำหรับผู้หญิง แม้ในเชิงสถิติจะได้รับผลกระทบทางกายภาพจากเหตุการณ์ความรุนแรงน้อยกว่าผู้ชาย แต่ผลพวงของสถานการณ์กลับทำให้พวกเธอต้องเผชิญการเปลี่ยนแปลงบทบาทและสถานภาพภายในครอบครัวอย่างกะทันหัน ในฐานะผู้รับผิดชอบหลักของครอบครัว นอกจากนี้ การบังคับใช้กฎหมายพิเศษในพื้นที่ที่ยังสร้างผลกระทบต่อผู้หญิงและเด็ก เช่น การตรวจสอบพันธุกรรม (DNA) เด็กและเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องสงสัย คดีความมั่นคง รวมถึงเหตุการณ์ปิดล้อมและวิสามัญฆาตกรรมในชุมชนที่สร้างผลกระทบทางจิตใจต่อผู้หญิง เมื่อเผชิญชะตากรรมของบุคคลในครอบครัว (ศรีสมภาพ จิตรภิมย์ศรี และ อัญญา ทิมมิหิณะ, 2566)

ภายใต้ม่านหมอกของความไม่สงบ ความรุนแรงที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงยังสะท้อนให้เห็นปัญหาซับซ้อนที่เชื่อมโยงกับบริบทด้านศาสนา จารีต และวัฒนธรรมของจังหวัดชายแดนใต้ บทความนี้มุ่งนำเสนอการวิเคราะห์ การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายในกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ จากมุมมองของผู้หญิงในพื้นที่ชายแดนใต้ผ่านชุดข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้ หรือ Peace Survey โดยเชื่อมโยงเข้ากับการวิเคราะห์แนวคิดและประสบการณ์จากผู้ปฏิบัติงาน ภายใต้มติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 ว่าด้วย ผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (UNSCR 1325: Women, Peace and Security – WPS) ซึ่งเป็นกติกาสากลที่กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างมิติเพศสภาพกับการกำหนดนโยบายและกลไกของรัฐต่างๆ ในการเปลี่ยนผ่านความขัดแย้งผ่านแผนปฏิบัติการระดับชาติ (National Action Plan: NAP) คำถามสำคัญของบทความนี้คือ ข้อมูลจาก Peace Survey ชี้ให้เห็นประเด็นใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ เมื่อพิจารณาภายใต้กรอบกติกาสากลด้านผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง?

2. วาระผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง: ความเป็นมาและข้อถกเถียง

วาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (WPS 1325) เป็นแนวคิดที่ถือกำเนิดขึ้นกว่า 20 ปีก่อน ตามมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 ที่ประกาศใช้เมื่อปี ค.ศ.2000 มตินี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการยกระดับบทบาทและการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพและความมั่นคงระหว่างประเทศ โดยให้ความสำคัญทั้งในด้านการป้องกันความขัดแย้ง การมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียม

สถาบันพระปกเกล้า

ในการเจรจาและกระบวนการตัดสินใจ ตลอดจนการคุ้มครองสิทธิและความปลอดภัยของผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงและสงคราม ซึ่งครอบคลุม 4 ประเด็นหลัก 1) การป้องกัน (Prevention): เน้นการป้องกันความขัดแย้งและความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กที่ถูกทารุณกรรมทั้งในสถานการณ์ความขัดแย้งและสภาวะความไม่มั่นคง 2) การคุ้มครอง (Protection): ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงต้องได้รับการคุ้มครองจากเหตุการณ์ที่ได้รับการคุ้มครองจากเหตุการณ์ความรุนแรง รวมทั้งความรุนแรงทางเพศในสถานการณ์ความขัดแย้งและหลังความขัดแย้ง เพื่อให้พวกเขาสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3) การมีส่วนร่วม (Participation): เน้นการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย (Meaningful Participation) และเท่าเทียมกันของผู้หญิงและเยาวชนสตรีในการกำหนดทิศทางในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นด้านความมั่นคงระดับนานาชาติ ภูมิภาค และภายในประเทศ 4) การฟื้นฟูและเยียวยา (Relief and Recovery): การฟื้นฟูเยียวยาต้องมีการวางแผนตอบสนองความต้องการและประสบการณ์ของผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในทุกด้าน เช่น การศึกษา สาธารณสุข ความยุติธรรม และการพัฒนาเศรษฐกิจ รวมถึงส่งเสริมให้ผู้หญิงมีบทบาทในกระบวนการฟื้นฟูหลังความขัดแย้ง โดยตลอดกว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา วาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง ได้ถูกพัฒนาเป็นกรอบปฏิบัติระดับสากลที่ผลักดันให้รัฐและองค์กรระหว่างประเทศ กำหนดนโยบายและมาตรการรองรับ เพื่อยืนยันว่าผู้หญิงมิได้เป็นเพียงผู้ได้รับผลกระทบจากความไม่สงบ แต่ยังเป็นพลังสำคัญในการสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนและครอบคลุมทุกภาคส่วนของสังคม

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามผลักดันจากภาคประชาสังคม รัฐ และองค์กรสมาชิกของสหประชาชาติ แต่หลังจากผ่านไปกว่า 20 ปี การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพทั่วโลกยังคงอยู่ในระดับต่ำ รายงานขององค์การสตรีแห่งสหประชาชาติ (UN Women) ปี 2012 ระบุว่า มีผู้หญิงเพียง 2.4 เปอร์เซ็นต์ที่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าคณะเจรจาสันติภาพ และมีเพียง 9 เปอร์เซ็นต์ที่มีบทบาทในกระบวนการเจรจาสันติภาพ (Castillo Diaz et al., 2012) ตัวเลขดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า การมีผู้หญิงบนโต๊ะเจรจายังไม่เพียงพอที่จะสร้างหลักประกันว่าเสียงของผู้หญิงจะได้รับการรับฟังอย่างแท้จริง ปัญหาที่สอดคล้องกับข้อค้นพบของงานวิจัย Women, Peace and Security: Adrift in Policy and Practice ซึ่งชี้ว่า แม้องค์การสหประชาชาติและสหภาพยุโรป (EU) จะพยายามผลักดันวาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง แต่ผลลัพธ์ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรในการสนับสนุนผู้หญิงบนฐานของความเท่าเทียมกับผู้ชาย การดำเนินงานตามวาระดังกล่าวยังคงถูกครอบงำด้วยโครงสร้างอำนาจแบบชายเป็นใหญ่ และยังไม่ส่งอิทธิพลเชิงรูปธรรมต่อรัฐบาลของหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับพลวัตอำนาจและอัตลักษณ์ความหลากหลายทางเพศ (Davis, 2018)

นอกจากนี้ บทความยังสะท้อนว่าในช่วงเวลากว่า 20 ปีที่ผ่านมา วาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคงได้ถูกนำไปใช้ผลักดันการสร้างความยุติธรรมให้กับผู้หญิงและเด็กหญิงที่ยังคงเผชิญการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างหนัก แม้ผู้หญิงและเด็กมักถูกกล่าวถึงในฐานะเหยื่อของความรุนแรงแต่ในความเป็นจริง ผู้หญิงมีบทบาทที่หลากหลายในบริบทความขัดแย้ง ไม่เพียงเป็นผู้ได้รับผลกระทบ หากยังรวมถึงบทบาทของผู้รักษาความมั่นคง ผู้สร้างสันติภาพ นักการเมือง และนักกิจกรรมด้วย เหตุนี้ บทความจึงแบ่งบทบาทของผู้หญิงในความขัดแย้งออกเป็นสองมุมมอง มุมมองแรกคือมุมมองเชิงสตรีนิยม (feminist perspective) ซึ่งมักเน้นประเด็นความรุนแรงที่ผู้หญิงและเด็กได้รับจากเพศตรงข้าม โดยเฉพาะความรุนแรงทางเพศ (sexual violence) และการครอบงำของกลุ่มที่มีอำนาจเหนือกว่าในเชิงเพศสภาพ อีกมุมมองหนึ่งคือ มิติทางเพศสภาพ (gender) ซึ่งช่วยให้เห็นความหลากหลายของอัตลักษณ์ทางเพศและพลวัตด้านอำนาจมากกว่าการจำกัดอยู่เพียงมุมมองแบบ ชาย-หญิง นั่นคือ มุมมองของสหภาพยุโรป (EU) มักเน้นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงอำนาจควบคู่กับแนวคิดเรื่อง “ความเป็นอื่น” และแนวคิดด้านความมั่นคง โดยมุ่งเสริมพลังให้ผู้หญิงและคนหนุ่มสาวสามารถรับมือกับปัจจัยที่อาจนำไปสู่ความรุนแรงสุดโต่ง (radicalization) ซึ่งเป็นอุดมการณ์ที่อาจผลักดันให้เกิดความรุนแรงในสังคม (Davis, 2018) ดังนั้น บทความนี้จึงเน้นไปยังแนวทางที่สอง ซึ่งต้องการเสนอแนะว่าจะต้องมีการกำหนดความหมายใหม่เพื่อแสดงให้เห็นความท้าทายใหม่ที่ไม่ใช่มุมมองของ WPS 1325 ในแบบองค์รวมเท่านั้น (comprehensive approach) แต่ WPS ควรถูกนำเสนอในมุมมองของสังคมและการเมืองของประเทศนั้นๆ ที่ไม่ได้จำกัดว่าผู้หญิง “ถูกคาดหวังให้พูดในฐานะเสียงของคนกลุ่มหนึ่ง” แต่ควรคาดหวังให้ผู้หญิงส่งเสียงในประเด็นอื่นๆ ด้วย เช่น เศรษฐกิจและความมั่นคง ที่สอดคล้องกับความหมายใหม่ของวาระผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคงที่แสดงให้เห็นถึงความเท่าเทียมทั้งผู้หญิง ผู้ชาย ผู้หญิง เด็กชาย อีกทั้งครอบคลุมไปถึงกลุ่มคนที่ไม่ได้ยึดเอาบรรทัดฐานในทางสังคม คนที่เสียโอกาสทางการเมือง สังคมศาสนา หรือชนกลุ่มน้อยที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงเชิงโครงสร้าง (Davis, 2018)

ดังนั้น การขับเคลื่อนวาระ WPS จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความเท่าเทียมและการปลดปล่อยจากการครอบงำ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ต้องขยายกรอบความเข้าใจของวาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคงให้ครอบคลุมทั้งภัยคุกคามด้านความมั่นคงและอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ขัดขวางการเสริมพลังผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นข้อจำกัดด้านเงินทุนสำหรับการทำงานระยะยาว หรือการขาดข้อมูลที่จำแนกตามเพศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อทั้งในระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว ในมุมมองของผู้เขียน ขอบข่ายของการดำเนินงานด้าน WPS ควรมีความกว้างขวางและหลากหลาย รวมถึงเชื่อมโยงประเด็นในระดับท้องถิ่นกับระดับระหว่างประเทศ เช่น การปกป้องพลเรือน การต่อต้านความรุนแรงสุดโต่ง

สถาบันพระปกเกล้า

ความยุติธรรมเชิงเปลี่ยนผ่าน การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสี่ยงด้านภัยพิบัติ ตลอดจนสิทธิของชนกลุ่มน้อย เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่าประเด็นเหล่านี้ไม่สามารถแยกขาดระหว่าง “สงคราม” และ “สันติภาพ” แต่สะท้อนสถานะที่ Cynthia Cockburn เรียกว่า “violent peace” ดังที่เห็นได้จากเหตุการณ์ในพื้นที่ Chittagong Hill Tracts ซึ่งเป็นผลจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากนโยบายของรัฐต่อกลุ่มชนกลุ่มน้อยในบังกลาเทศที่ชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์หลายกลุ่มเผชิญความตึงเครียดต่อเนื่องมาหลายทศวรรษ แม้รัฐบาลบังกลาเทศจะลงนามใน “CHT Peace Accord” เมื่อปี 1997 เพื่อลดความขัดแย้งระหว่างรัฐกับชนพื้นเมือง แต่ในทางปฏิบัติ ความรุนแรงเชิงโครงสร้างและความไม่เป็นธรรมยังคงอยู่ เช่น การย้ายถิ่นฐานของคนเชื้อสายเบงกาลีเข้าสู่พื้นที่ภูเขา การตั้งฐานทหารจำนวนมาก การจำกัดที่ดินทำกิน และการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อชุมชนชาติพันธุ์ สิ่งเหล่านี้ทำให้ “สันติภาพ” ที่เกิดขึ้นเป็นเพียงสภาพไร้การสู้รบที่ผิวเผิน แต่ความหวาดกลัว ความไม่มั่นคง และความเหลื่อมล้ำยังคงดำรงอยู่อย่างต่อเนื่อง (Newby & O’Malley, 2021)

สำหรับมุมมองเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิง (meaningful participation) บทความ Women’s Meaningful Participation in Peace Processes: Modalities and Strategies Across Tracks จัดทำโดย มหาวิทยาลัยจอร์จทาวน์ระบุว่า ในช่วงสงครามเย็น กระบวนการสันติภาพ 38 จาก 63 ครั้งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นอย่างไม่เป็นทางการ และในจำนวนดังกล่าวมากกว่าสามในสี่มีผู้หญิงเป็นผู้ผลักดันสำคัญ ตัวอย่างเช่น บทบาทของผู้หญิงในการสร้างความไว้วางใจทางสังคม (social cohesion) ในชุมชนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ในอิรัก ผ่านการรณรงค์ด้านสิทธิมนุษยชนและความยุติธรรมเพื่อฟื้นฟูสังคมหลังความขัดแย้ง อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงยังคงเผชิญกับอุปสรรคสำคัญในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพระดับสูง (high-level processes) ได้แก่ ประการแรก การถูกมองข้ามทักษะและประสบการณ์ แม้ผู้หญิงจะมีศักยภาพทัดเทียมผู้ชาย แต่บรรทัดฐานทางวัฒนธรรมยังไม่ยอมรับบทบาทสาธารณะของผู้หญิงอย่างเต็มที่

ประการที่สอง ภาระงานดูแลครอบครัวที่ตกอยู่กับผู้หญิงเป็นส่วนใหญ่ ทำให้พวกเธอมีเวลาจำกัดในการเข้ามาผลักดันวาระทางสังคม ประการที่สาม การทำงานด้านสันติภาพของผู้หญิงมักถูกมองว่าเป็น “งานด้านอ่อน” (soft work) ส่งผลให้ไม่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน และลดทอนความชอบธรรมในการมีบทบาททางการเมืองและสาธารณะ อาจกล่าวได้ว่า อุปสรรคเหล่านี้เป็นตัวอย่างที่เห็นได้ชัดในประเทศต่างๆ เช่น เยเมนและอิรัก ซึ่งสะท้อนคำถามสำคัญว่า ผู้หญิงจะเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพอย่าง “มีความหมาย” ได้อย่างไร (UN Women, 2018)

บทความยังระบุด้วยว่า หากพิจารณาประเด็น “เพศสภาพ” ในข้อตกลงสันติภาพทั่วโลกช่วงปี 2000–2016 จะพบว่า แทบไม่มีการกล่าวถึงมิติทางเพศหรือผู้หญิงเลย ข้อตกลงสันติภาพโคลอมเบียถือเป็นตัวอย่างสำคัญของการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย โดยมีการบันทึกประวัติศาสตร์การเคลื่อนไหวของผู้หญิงกว่า 50 ปี ผ่านเครือข่ายที่เข้มแข็งและหลากหลาย เช่น กลุ่มผู้หญิงแอฟริกัน-โคลอมเบีย กลุ่มผู้หญิงชนกลุ่มน้อย และกลุ่มผู้หญิงวัยรุ่น ที่ร่วมกันผลักดันให้เกิดการยอมรับสิทธิของตนเองในกระบวนการสันติภาพ ข้อตกลงดังกล่าวนำเสนอวิธีการแบบปฏิภาคภาวะ (intersectional approach) และการยอมรับความหลากหลาย เพื่อชี้ให้เห็นแนวทางจัดการความขัดแย้งที่ครอบคลุมมากขึ้น แทนแนวทางแบบเดิมที่มักให้ความสำคัญกับกลุ่มผู้มีบทบาทเพียงบางกลุ่ม เมื่อแสดงให้เห็นว่าความขัดแย้งประกอบด้วยตัวแสดงที่หลากหลาย ดังนั้นการส่งเสริมการสร้างสันติภาพอย่างมีความหมายผ่านแนวทางแบบผสมผสานจึงมีความจำเป็น โดยเฉพาะการผสมผสาน “โคเวตา” เข้ากับการพัฒนาศักยภาพและองค์ความรู้ของทั้งผู้หญิงและผู้ชายในประเด็นที่เกี่ยวข้อง (UN Women, 2018)

ดังนั้น วิธีการสำคัญที่ควรให้ความสนใจคือ แนวทางที่ตอบสนองต่อความแตกต่างทางเพศ (gender-responsive approach) ซึ่งมีได้มุ่งเน้นเพียงจำนวนผู้หญิงที่เข้ามามีส่วนร่วมเท่านั้น แต่ให้ความสำคัญกับบทบาทเชิงคุณภาพและกลไกที่ทำให้การมีส่วนร่วมของผู้หญิงเกิดขึ้นอย่างแท้จริง ตัวอย่างเช่น การจัดตั้งคณะกรรมการผู้หญิงหลังข้อตกลงสันติภาพโคลอมเบีย หรือ Colombia’s Autonomous Special Gender Commission ซึ่งเป็นกลไกติดตามและประเมินผลการบังคับใช้ข้อตกลงสันติภาพ เพื่อให้มั่นใจว่านโยบายต่างๆ ถูกนำไปปฏิบัติได้จริง และผู้หญิงสามารถเข้ามาส่วนร่วมอย่างมีความหมายในกระบวนการตัดสินใจระดับต่างๆ เช่น ในรัฐสภา การร่างรัฐธรรมนูญ หรือสภาท้องถิ่น ดังนั้น การมีกลไกติดตามและประเมินผลอย่างต่อเนื่องจึงเป็นสิ่งจำเป็น ไม่ใช่เพียงหยุดอยู่ที่การลงนามในข้อตกลงสันติภาพเท่านั้น นอกจากนี้ แนวทางหรือกลไกที่ตอบสนองต่อเพศสภาพยังจำเป็นต้องบรรจุประเด็นความรุนแรงทางเพศและเพศสภาพไว้ด้วย เพื่อขยายมุมมองให้ครอบคลุมประเด็นที่ข้ามกลุ่มและข้ามมิติในบริบทของความขัดแย้งได้มากยิ่งขึ้น (UN Women, 2018)

3. มุมมองผู้หญิงชายแดนใต้กับวาระผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง

เมื่อพิจารณาจากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง พบว่าผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีบทบาทสำคัญในการสร้างสันติภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของชุมชน พวกเขามีส่วนร่วมในการฟื้นฟูชุมชน ส่งเสริมสิทธิมนุษยชน และพัฒนาคุณภาพชีวิตของครอบครัวและสังคม อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงยังคงเผชิญข้อจำกัดในการเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในกระบวนการเจรจาสันติภาพอย่างเป็นทางการ โดยเฉพาะ

สถาบันพระปกเกล้า

ผู้หญิงมลายูมุสลิมที่ต้องเผชิญความท้าทายหลายประการ เช่น การเข้าถึงการศึกษา การมีส่วนร่วมในกิจกรรมสาธารณะ และการได้รับการยอมรับในบทบาทผู้นำชุมชน (Panjor & Jangoe, 2021; Buranajaroenkij, 2018) ในขณะเดียวกัน ผู้หญิงจำนวนไม่น้อยได้รับผลกระทบทางเศรษฐกิจจากสถานการณ์ความไม่สงบ เช่น การสูญเสียงาน ส่งผลให้รายได้ครัวเรือนลดลง งานวิจัยในพื้นที่ชนบทของจังหวัดปัตตานีชี้ว่า ผู้หญิงมักเป็นผู้รับภาระหลักในการดูแลสมาชิกในครอบครัว ทำให้ความเปราะบางของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น เมื่อพวกเขาประสบปัญหาด้านรายได้ ดังนั้น การพัฒนานโยบายและโครงการที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ การเสริมสร้างศักยภาพผู้หญิงมลายูมุสลิม และการสนับสนุนครัวเรือนที่เผชิญความเสี่ยง จึงเป็นกุญแจสำคัญสู่การสร้างความมั่นคงและสันติภาพอย่างยั่งยืนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ (Mekong Institute, 2014)

เมื่อกล่าวถึงการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะพบว่า การขับเคลื่อนของพวกเธอมีเป้าหมายเพื่อบรรเทาผลกระทบจากความรุนแรง สร้างความเป็นธรรม และส่งเสริมสันติภาพ โดยส่วนใหญ่เป็นการทำงานในลักษณะไม่เป็นทางการ และมักอยู่ในรูปแบบงานอาสาสมัครภายใต้งบประมาณที่จำกัด กิจกรรมสำคัญประกอบด้วย การฟื้นฟูและเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบ การส่งเสริมอาชีพและรายได้ การปกป้องสิทธิมนุษยชนของกลุ่มเปราะบาง การอนุรักษ์ฐานทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการให้การศึกษาว่าด้วยสันติภาพแก่ประชาชนกลุ่มต่างๆ นอกจากนี้ ผู้หญิงในพื้นที่ยังเป็นกำลังสำคัญที่สนับสนุนกระบวนการสันติภาพ แม้หลายคนจะยังไม่มีความมั่นใจว่ากระบวนการพูดคุยอย่างเป็นทางการจะมีความก้าวหน้าเพียงใด แต่การมีส่วนร่วมของพวกเธอกลับช่วยให้กระบวนการสันติภาพมีความครอบคลุมในมิติสังคม การเมือง และความมั่นคงมากยิ่งขึ้น กล่าวอีกนัยหนึ่ง ผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่ได้เป็นเพียง “เหยื่อของความรุนแรง” หากแต่เป็น “ผู้ขับเคลื่อนสันติภาพจากฐานราก” ที่มีบทบาทหลากหลายทั้งในฐานะผู้นำชุมชน ผู้ให้การเยียวยา ผู้ดูแลครอบครัว และผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในระดับชุมชนและสังคม (Buranajaroenkij, 2018)

ในระดับชุมชนของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้หญิงได้รวมตัวกันจัดตั้งองค์กรภาคประชาสังคมหลายกลุ่ม เช่น สมาคมผู้หญิงเพื่อสันติภาพ (We Peace), กลุ่มด้วยใจ (Duayjai Group) สมาคมความร่วมมือองค์กรสตรีมุสลิมเพื่อสันติภาพ เครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม (Civic Women) องค์กรและเครือข่ายเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง ส่งเสียงของผู้หญิงเข้าสู่เวทีนโยบาย และทำหน้าที่เป็นสะพานเชื่อมระหว่างภาครัฐกับประชาชน เมื่อพิจารณาความเชื่อมโยงระหว่างผู้หญิงกับวาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (WPS) จะพบว่าในปี 2558 องค์กรผู้หญิงในจังหวัดชายแดนใต้เริ่มมีการแลกเปลี่ยนเชิงนโยบายอย่างจริงจัง โดยเกิดจากการประสานงานของสำนักงานกิจการสตรีและ

สถาบันครอบครัว กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับ UN Women คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ องค์กรพัฒนาเอกชนด้านผู้หญิง และเครือข่ายผู้หญิงภาคประชาสังคม ผลจากความร่วมมือนี้ทำให้รัฐได้กำหนด “นโยบายและยุทธศาสตร์ด้านสตรีกับการเสริมสร้างสันติภาพและความมั่นคง” ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555–2559) พร้อมจัดตั้ง “คณะอนุกรรมการสตรีกับการสร้างเสริมสันติภาพและความมั่นคงปลอดภัย” ภายใต้คณะกรรมการส่งเสริมการพัฒนาสถานภาพสตรี (กสส.) (รัฐยึดมติ UN, 2558) ซึ่งได้รับความสนใจอย่างมากจากเครือข่ายผู้หญิงและองค์กรภาคประชาสังคมในพื้นที่

ปัจจุบัน ประเทศไทยได้เข้าสู่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570) ซึ่งกำหนดเป้าหมายเชิงนโยบายอย่างชัดเจนในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้หญิงในสังคมไทย (ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ.2566–2570), 2565) อย่างไรก็ตาม สัดส่วนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในเวทีการเมืองท้องถิ่นยังคงต่ำกว่าเป้าหมายที่วางไว้ สะท้อนให้เห็นถึงอุปสรรคเชิงโครงสร้างที่ยังต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ภายใต้การผลักดันวาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (WPS) การมีส่วนร่วมของผู้หญิงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ปรากฏผ่านนโยบายและโครงการหลากหลายที่ได้รับการขับเคลื่อนในพื้นที่ ตัวอย่างสำคัญได้แก่ การจัดตั้งศูนย์ Women’s Empowerment and Learning Center (WE Center) ในจังหวัดปัตตานี ยะลา และพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อเป็นพื้นที่ปลอดภัยให้ผู้หญิงได้เรียนรู้ เสริมสร้างศักยภาพ และพัฒนาเครือข่ายด้านสันติภาพและความมั่นคงร่วมกับภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน (WPS-ASEAN, 2025)

นอกจากนี้ ยังมีการจัดตั้ง “ศูนย์ประสานงานด้านเด็กและสตรี” ภายใต้ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยร่วมมือกับกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ UN Women และ UNICEF ทำหน้าที่เป็นกลไกกลางในการประสานงานด้านสิทธิเด็กและสตรีในพื้นที่ (WPS-ASEAN, 2025) ในด้านสุขภาพและสิทธิอนามัยเจริญพันธุ์ มีโครงการสำคัญต่างๆ เช่น โครงการของสมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทยที่ส่งเสริมความรู้ด้านอนามัยเจริญพันธุ์แก่เยาวชนและสตรี รวมถึงโครงการ “Her Power” ที่มุ่งเสริมศักยภาพผู้หญิงและเด็กหญิงในด้านสุขภาพ สิทธิ และอาชีพ (สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย, 2568) ด้านเศรษฐกิจ มีโครงการ “เซฟรอน-ทุนเพื่อชีวิต” ที่สนับสนุนผู้หญิง โดยเฉพาะแม่เลี้ยงเดี่ยว ให้สามารถสร้างรายได้และพึ่งพาตนเอง (เซฟรอน, 2565) รวมถึงโครงการ “กลุ่มอาชีพผู้หญิงชายแดนใต้” ซึ่งเปิดพื้นที่กลางสำหรับการทำงานร่วมกันเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจของผู้หญิงในพื้นที่ (ศูนย์ข่าวภาคใต้, 2565) ควบคู่กันนี้ รัฐบาลยังได้ดำเนินนโยบายระดับชาติที่บูรณาการกรอบ WPS เข้ากับมาตรการด้านความมั่นคงและกระบวนการยุติธรรม พร้อมทั้ง

สถาบันพระปกเกล้า

สนับสนุนการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพอย่างเป็นรูปธรรม (WPS-ASEAN, 2023)

กระนั้น รายงานอนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women - CEDAW) ซึ่งให้เห็นถึงความท้าทายหลายประการในพื้นที่ชายแดนใต้ เช่น การเลือกปฏิบัติ ความรุนแรงทางเพศ การเข้าถึงสิทธิด้านการศึกษา และสุขภาพ รวมถึงปัญหาที่เกี่ยวข้องกับศาสนาและครอบครัวของผู้หญิง ซึ่งยังคงต้องได้รับการแก้ไขอย่างรอบด้านและยั่งยืน (International Commission of Jurists, 2022) ปัจจุบัน ประเทศไทยได้ดำเนินการตามมติคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติที่ 1325 และอยู่ระหว่างการพัฒนาและบังคับใช้แผนปฏิบัติการระดับชาติ โดยได้เชิญชวนหลายภาคส่วนที่ทำงานด้านเพศสภาพมาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนงานเพื่อสร้างความเท่าเทียมทางเพศ ภายใต้กรอบการทำงานของแต่ละองค์กร โดยประเทศไทยยังได้เชื่อมโยงมติ 1325 กับอนุสัญญาระหว่างประเทศอื่นๆ โดยเฉพาะ อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ (CEDAW) เพื่อสร้างความสอดคล้องระหว่างนโยบายระดับชาติและพันธกรณีระหว่างประเทศ

ปัจจุบัน แผนปฏิบัติการผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง (National Action Plan: NAP-WPS) ของไทย ได้รับการอนุมัติจากคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 8 มีนาคม 2566 และคาดว่าจะมีผลบังคับใช้ในปี 2568 ประเทศไทยอยู่ในขั้นตอนสุดท้ายของการจัดทำ NAP-WPS ฉบับแรก แผนดังกล่าวได้รับการอนุมัติจากคณะกรรมการส่งเสริมสถานภาพสตรีแล้ว และกำลังอยู่ระหว่างการนำเสนอเพื่อขออนุมัติจากคณะกรรมการนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถานภาพสตรี การพัฒนาแผน NAP-WPS ของไทยเกิดขึ้นภายใต้ความร่วมมือระหว่าง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และภาคประชาสังคม โดยมีศูนย์ประสานงานเด็กและสตรีในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทำหน้าที่เป็นกลไกขับเคลื่อนงานในพื้นที่ (WPS-ASEAN, 2023) โครงสร้างหลักของแผน NAP-WPS ของไทยตามแผนกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ (พม.) ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ 1) การป้องกัน (Prevention): การป้องกันความรุนแรงทางเพศและอาชญากรรมที่เกี่ยวข้องกับเพศ การคุ้มครองและการฟื้นฟู (Protection and Recovery) 2) การคุ้มครองผู้หญิงและเด็กจากผลกระทบของความขัดแย้งและการฟื้นฟูหลังความขัดแย้ง การเสริมสร้างศักยภาพ (Capacity Building) 3) การพัฒนาความรู้และทักษะให้กับผู้หญิงและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ การมีส่วนร่วมและการเสริมพลัง (Participation and Empowerment) 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการตัดสินใจและการเสริมพลังในทุกๆ ระดับ กลไกและการดำเนินการ (Mechanism and Implementation) 5) การจัดตั้งกลไกติดตามและประเมินผลการดำเนินงาน (อัมพร หมายดี และคณะ, 2565)

อย่างไรก็ตาม การขับเคลื่อนวาระผู้หญิงด้านความมั่นคงและสันติภาพยังเผชิญความท้าทายหลายประการ ประการแรกคือ ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง เนื่องจากผู้หญิงมีโอกาสเข้าร่วมการเจรจาสันติภาพค่อนข้างน้อย ทำให้บทบาทในการตัดสินใจเชิงนโยบายยังไม่เพียงพอ ประการที่สองคือ ทักษะคิดและบรรทัดฐานทางเพศในบางชุมชน ซึ่งจำกัดบทบาทของผู้หญิงทั้งในด้านการเมืองและศาสนา นอกจากนี้ การตีความวาระผู้หญิงด้านสันติภาพและความมั่นคงแบบรัฐนิยมในบางหน่วยงานรัฐยังมุ่งเน้นความมั่นคงของรัฐมากกว่าความมั่นคงของประชาชน ส่งผลให้ความต้องการของผู้หญิงและชุมชนไม่ได้รับการตอบสนองอย่างเต็มที่ (ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ และคณะ, 2564) นอกจากนี้ การขาดทรัพยากรและข้อมูลเฉพาะทางเพศ เช่น ฐานข้อมูลแยกตามเพศ (sex-disaggregated data) ยังเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการวางแผนนโยบายที่มีประสิทธิภาพ (พรมณี พุ่มอิม และคณะ, 2567)

ข้อเสนอที่หลากหลายระบุว่า แนวทางเสริมพลังผู้หญิงในอนาคตควรเริ่มจากการยกระดับการมีส่วนร่วมเชิงโครงสร้าง โดยจัดให้มีตัวแทนผู้หญิงในทุกระดับของกระบวนการเจรจาและการกำหนดนโยบายด้านสันติภาพ พร้อมสร้างพื้นที่ปลอดภัยทางสังคมและศาสนา เพื่อให้ผู้หญิงสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระและปราศจากการตีตรา นอกจากนี้ การบูรณาการวาระผู้หญิงด้านสันติภาพและความมั่นคงเข้ากับนโยบายท้องถิ่น เช่น แผนพัฒนาจังหวัดชายแดนใต้ แผนสิทธิมนุษยชน และนโยบายความมั่นคงของมนุษย์ จะช่วยเสริมประสิทธิภาพของการดำเนินงาน (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2566) ขณะที่การส่งเสริมการวิจัยและฐานข้อมูลเกี่ยวกับเพศวิถีจะช่วยให้การออกแบบนโยบายตอบสนองต่อประสบการณ์จริงของผู้หญิงได้ดียิ่งขึ้น และการสร้างความร่วมมือข้ามภาคส่วน ระหว่างภาครัฐ ภาคประชาสังคม ผู้นำศาสนา และองค์กรระหว่างประเทศ จะช่วยสร้างเครือข่ายสนับสนุนการดำเนินงานด้าน WPS อย่างยั่งยืน (มุฮัมหมัด ดือราแม, 2568) นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะของภาคประชาสังคมหญิงชายแดนใต้ที่เสนอให้เพิ่มสัดส่วนผู้หญิงในสภาที่ปรึกษาของ ศอ.บต.และคณะอนุกรรมการต่างๆ ตามข้อสังเกตเชิงสรุปของคณะกรรมการ CEDAW ที่กำหนดสัดส่วนสตรีไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 แม้สัดส่วนดังกล่าวอาจดูสูงในทางปฏิบัติ แต่เป็นการสร้างความเท่าเทียมทางเพศในทุกระดับการตัดสินใจ เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเท่าเทียมและการมีส่วนร่วมที่แท้จริง (United Nations, 2025)

ดังนั้น การพัฒนาแนวทางการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของวาระผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง จึงครอบคลุมถึงการพัฒนาเข้าใจข้อมูลเชิงประจักษ์ต่างๆ ที่ก็น่าจะทำให้เราสามารถช่วยให้เราเข้าใจสถานการณ์ของผู้หญิงต่อการสร้างสันติภาพที่หลากหลาย และสร้างพื้นที่ให้กับตนเอง ผ่านเรื่องราวตัวตน และประสบการณ์ตรง หรือทัศนคติ หรือเป็นการให้ผู้หญิงเป็นองค์ประธาน (subjectivity) ในฐานะผู้กระทำการสันติภาพ (women as agents of peace) ผ่านแผนปฏิบัติการผู้หญิง สันติภาพ

สถาบันพระปกเกล้า

และความมั่นคง เพื่อส่งเสริมความมั่นคงปลอดภัย สิทธิมนุษยชน และโดยลดทอนสิทธิอำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง โดยเฉพาะผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในระดับรากหญ้า เพื่อเป็นประโยชน์ต่อแผนปฏิบัติการระดับชาติ ผู้หญิง สันติภาพและความมั่นคง

4. มงทัศน์ต่อการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายของผู้หญิงชายแดนใต้ผ่านข้อมูล Peace Survey 7

4.1 ข้อมูลพื้นฐาน

จากผลสำรวจความคิดเห็นของประชาชนต่อกระบวนการสันติภาพ หรือ Peace Survey ครั้งที่ 7 สะท้อนให้เห็นถึงความคิดเห็นของประชาชนทั้งชาย หญิง ต่อบทบาทของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ การสำรวจความคิดเห็นของประชาชนในกระบวนการสันติภาพจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 1,312 ตัวอย่าง โดยมีกลุ่มประชากร แบ่งเป็น เพศหญิง 734 คน (55.9%) ซึ่งมากกว่าเพศชายที่มีจำนวน 578 คน (44.1%) ซึ่งหากแบ่งตามช่วงอายุ (generation) พบว่าเพศหญิงและเพศชายส่วนใหญ่เป็นกลุ่ม Gen Y (อายุ 26–43 ปี) 35.3% และ Gen X (อายุ 44–58 ปี) 32.7% สำหรับการประกอบอาชีพ พบว่า เพศหญิงส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกร/ประมง/ปศุสัตว์ (28.3%) และรับจ้างทั่วไป/แรงงาน (23.0%) ขณะที่เพศชายส่วนใหญ่ทำงานรับจ้างทั่วไป/แรงงาน (37.7%) และเกษตรกร/ประมง/ปศุสัตว์ (28.9%) โดยอาชีพแม่บ้าน/พ่อบ้าน/เกษียณพบบ่อยในเพศหญิง (19.9%) ซึ่งสอดคล้องกับรายได้ที่ส่วนใหญ่ เพศหญิงและชายอยู่ในช่วง 5,001–10,000 บาท (หญิง 31.1%, ชาย 36.9%) โดยเพศหญิงมีสัดส่วนสูงในกลุ่มรายได้ต่ำกว่า 3,000 บาทและไม่มีรายได้ ขณะที่เพศชายมีสัดส่วนสูงในกลุ่มรายได้ 10,001–20,000 บาท สำหรับข้อมูลทางด้านการศึกษา ทั้งเพศหญิงและเพศชายส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษา เป็นกลุ่มที่มีสัดส่วนสูงที่สุด (หญิง 31.7%, ชาย 29.8%) อย่างไรก็ตาม ผู้หญิงมีสัดส่วนการเรียนในระดับปริญญาตรีและสูงกว่าผู้ชาย (12.6% ต่อ 10.6%) ซึ่งสะท้อนถึงโอกาสทางการศึกษาที่ขยายตัวในกลุ่มผู้หญิง ขณะที่ผู้ชายมีแนวโน้มในการเลือกเรียนสายอาชีพมากกว่า (11.9% ต่อ 9.0%) ซึ่งอาจเชื่อมโยงกับความต้องการเข้าสู่ตลาดแรงงานเร็วขึ้น

4.2 มุมมองของผู้หญิงต่อการมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพ

สำหรับความเห็นต่อการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ เมื่อวิเคราะห์ภาพรวมพบว่าประชาชนทั้งชายและหญิงมากกว่าร้อยละ 50 มองว่าผู้หญิงควรมีส่วนร่วม และควรมีส่วนร่วมอย่างยิ่งในทุกด้าน (ทั้ง 4 ข้อคำถาม) โดยเรียงลำดับดังนี้ อันดับ 1 ด้านการเยียวยาฟื้นฟู และช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง (ร้อยละ 68.6) อันดับ 2 ควรผลักดันเรื่องพื้นที่ปลอดภัย (ร้อยละ 64.3)

อันดับ 3 ปกป้องคุ้มครองสิทธิ ปกป้องการถูกซ้อมทรมาน และการเรียกร้องความยุติธรรม (ร้อยละ 57.7)
อันดับ 4 ควรมีส่วนร่วมบนโต๊ะเจรจาสันติภาพ (ร้อยละ 48.2) ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่า บทบาทด้านการมี
ส่วนร่วมบนโต๊ะเจรจาสันติภาพ ผู้ตอบแบบสอบถามมองว่า ควรมีส่วนร่วมน้อยที่สุด จะเห็นได้ว่าหากใช้
กรอบและมุมมองของ WPS ผู้หญิงชายแดนใต้ตระหนักในมิติทั้งความรุนแรงจากสถานการณ์ความไม่สงบ
และการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายต่อการขับเคลื่อนความยุติธรรมและสันติภาพ

เมื่อวิเคราะห์เฉพาะกลุ่มผู้เป้าหมายที่เป็นหญิง ข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงระดับการสนับสนุนบทบาท
ของผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพที่แตกต่างกันระหว่างผู้หญิงมุสลิมและผู้หญิงพุทธ โดยสามารถจำแนก
บทบาทที่ได้รับการเห็นชอบมากที่สุดถึงน้อยที่สุดได้เป็นอย่างดี **ประการแรก บทบาทด้านการฟื้นฟู
เยียวยา** และการช่วยเหลือผู้ได้รับผลกระทบ เป็นบทบาทที่ได้รับการสนับสนุนสูงที่สุดในกลุ่มผู้หญิงมุสลิม
และผู้หญิงพุทธ โดยผู้หญิงมุสลิมร้อยละ 64.7 และผู้หญิงพุทธร้อยละ 83.3 เห็นว่าควรมีบทบาทหรือ
ควรมีบทบาทอย่างยิ่ง สะท้อนให้เห็นว่าผู้หญิงให้ความสำคัญกับภารกิจที่เชื่อมโยงกับการดูแลชุมชน
ความปลอดภัยของครอบครัว และการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุความรุนแรงซึ่งเป็นงานที่ผู้หญิง
มีบทบาทอย่างต่อเนื่องในระดับปฏิบัติการ

ประการต่อมา **บทบาทในการผลักดัน “พื้นที่ปลอดภัย”** ได้รับการสนับสนุนสูงเป็นอันดับ
ที่สอง จากผู้หญิงมุสลิมร้อยละ 60.7 และผู้หญิงพุทธร้อยละ 76.0 การให้ความสำคัญกับพื้นที่ปลอดภัย
สะท้อนถึงความต้องการของผู้หญิงต่อสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับตนเอง ครอบครัว และชุมชน รวมถึง
มิติความมั่นคงที่ส่งผลต่อชีวิตประจำวันโดยตรง **บทบาทลำดับที่สามคือ การปกป้องสิทธิ การต่อต้าน
การซ้อมทรมาน และการเรียกร้องความยุติธรรม** ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากผู้หญิงมุสลิมร้อยละ 55.6
และผู้หญิงพุทธร้อยละ 73.4 บทบาทนี้มีความสำคัญในบริบทของจังหวัดชายแดนใต้ที่ประสบกับปัญหา
การละเมิดสิทธิมนุษยชน ผู้หญิงจำนวนมากจึงให้ความสำคัญต่อการคุ้มครองสิทธิและความยุติธรรมของ
ชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่สมาชิกในครอบครัวได้รับผลกระทบจากเหตุความไม่สงบ

ขณะที่**บทบาทที่ได้รับการสนับสนุนน้อยที่สุดคือ การมีส่วนร่วมบนโต๊ะเจรจาสันติภาพ**
โดยผู้หญิงมุสลิมสนับสนุนร้อยละ 45.6 และผู้หญิงพุทธร้อยละ 60.0 แม้ว่าร้อยละดังกล่าวสะท้อนการรับรู้
ถึงความสำคัญของการมีตัวแทนผู้หญิงในกระบวนการเจรจาอย่างเป็นทางการ แต่ยังคงต่ำกว่าบทบาทอื่นๆ
อย่างมีนัยสำคัญ แสดงให้เห็นว่าการมีส่วนร่วมในระดับนโยบายยังคงเป็นพื้นที่ที่ผู้หญิงเข้าไม่ถึง ทั้งจาก
ข้อจำกัดเชิงโครงสร้าง สังคมวัฒนธรรม และการรับรู้ถึงความเป็นไปได้ของการเข้ามามีบทบาทในระดับสูง
ของกระบวนการสันติภาพ

สถาบันพระปกเกล้า

เมื่อพิจารณาถึงความเชื่อมั่นต่อบุคคล กลุ่มคน หรือองค์กร ต่อการสร้างสันติภาพ พบว่าเพศหญิงให้ความเชื่อมั่นสูงสุดต่อ องค์กรฝ่ายปกครอง (27.5%) รองลงมาคือ พรรคการเมือง/สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (สส.) (26.0%) และ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฯ (19.9%) ในขณะที่เพศชายให้ความเชื่อมั่นสูงสุดต่อ พรรคการเมือง/สส. (30.6%) รองลงมาคือ องค์กรฝ่ายปกครอง (22.8%) และ คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดฯ (21.6%) โดยรวมแล้ว ทั้งสองเพศมีแนวโน้มคล้ายกัน คือให้ความสำคัญกับ พรรคการเมือง, องค์กรฝ่ายปกครอง, และ ผู้นำศาสนาอิสลามในพื้นที่ เป็นลำดับต้นๆ เพศหญิงให้ความสำคัญกับ องค์กรภาคประชาสังคม และ องค์กรด้านความยุติธรรม มากกว่าเล็กน้อย ส่วนเพศชายให้ความสำคัญกับ กลไกการตรวจสอบและการมีส่วนร่วมทางการเมือง มากกว่า ทั้งนี้ เพศชายมีสัดส่วนของผู้ที่ “ไม่รู้” และ “ขอไม่ตอบ” ต่ำกว่าเพศหญิง ซึ่งอาจสะท้อนถึงความกล้าแสดงออกทางความคิดเห็นในประเด็นความมั่นคงและการเมืองที่มากกว่า

การสำรวจดังกล่าว สอดคล้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกซึ่งเป็นที่น่าสนใจว่าองค์กรภาคประชาสังคมต่างแสดงความต้องการของการมีส่วนร่วมของผู้หญิงอย่างมีความหมายในกระบวนการสันติภาพ ภาพรวมความคิดเห็นต่อการพูดคุยสันติสุข/สันติภาพ ผู้นำสตรีมองว่ากระบวนการพูดคุยสันติภาพเป็นนิมิตหมายที่ดี “มีดีกว่าไม่มี” เพราะอย่างน้อยสะท้อนให้เห็นถึงความตั้งใจของรัฐในการแก้ไขปัญหา แม้ยังไม่สามารถยุติความรุนแรงได้ในระยะสั้น แต่ก็ถือเป็นสัญญาณเชิงบวกที่เปิดพื้นที่ให้ทุกฝ่ายได้เข้ามาพูดคุยและมีส่วนร่วม อย่างไรก็ตาม ยังมีบางความเห็นสะท้อนว่ากระบวนการดังกล่าวยังไม่ใช่ “สันติภาพที่แท้จริง” แต่บางส่วนสะท้อนว่า “ไม่มีความเป็นสากล” เท่าที่ควร จึงไม่ก่อให้เกิดความน่าเชื่อถือเพียงพอที่จะฝากความหวังหรือคาดการณ์ผลลัพธ์ในเชิงบวกได้ ทำให้หลายคนเลือกที่จะไม่ให้ความสนใจหรือตั้งความหวังกับกระบวนการมากนัก

“กระบวนการพูดคุยก็ต้องมีการเริ่มต้น ถ้ามว่า ณ ปัจจุบันตอนนี้ที่มีการเริ่มต้นแล้ว แต่ก็ยังไม่มีความน่าเชื่อถือ และไม่มีความเป็นสากลเท่าที่ควร”

(ผู้นำสตรี 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤษภาคม 2566)

พวกเขามองว่าควรให้ความสำคัญกับผู้หญิงในการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพที่เป็นทางการ พวกเธอก็มีความปรารถนาในการมีกลไกร่วมของคณะทำงานที่ประกอบด้วยผู้แทนจากรัฐไทย ฝ่าย BRN ฝ่ายประชาสัมพันธ์ และฝ่ายวิชาการ เข้ามาเป็นกลไกร่วมเพื่อออกแบบกระบวนการศึกษาหารือ รวมถึงกำหนดประเด็นต่างๆ ที่จะนำไปสู่การรับฟังเสียงประชาชนเพื่อสะท้อนปัญหาพื้นฐานต่างๆ ของเด็กผู้หญิง และประชาชนทั่วไปที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างจริงจังและเป็น รูปธรรม เช่น ปัญหาด้านการศึกษา และโภชนาการในเด็ก ปัญหาความยากจน ปัญหาสุขภาพเสพติด ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

รวมไปถึงการปรับปรุงปัญหาในเชิงโครงสร้างทั้งควรปรับปรุง กลไกต่างๆ ที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากขึ้น เช่น การดำเนินการของมัจลิส หรือคณะกรรมการอิสลาม เพื่อก่อเกิดประโยชน์ต่อผู้หญิงในแง่ของความรับผิดชอบตามกฎหมายที่ไม่ใช่หน้าที่ในการไกล่เกลี่ยเท่านั้น เหล่านี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องในการที่ผู้หญิงจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง การปกครอง การกระจายอำนาจ เศรษฐกิจ วัฒนธรรม หรือศาสนา คุณภาพชีวิตของประชาชน

ความต้องการดังกล่าวสะท้อนจากข้อเสนอที่เป็นรูปธรรมของผู้หญิงในการมีกลไกของการมีส่วนร่วมของผู้หญิงปรากฏผ่านความเห็นของประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง พวกเธอมีความหวังต่อรัฐบาลชุดใหม่ที่กำลังจัดตั้งโดยพรรคก้าวไกล (ในห้วงเวลาของการสำรวจ peace survey ครั้งที่ 7 ปี พ.ศ.2566) อันเป็นผลมาจากการเลือกตั้งในระบอบประชาธิปไตย **หลายฝ่ายเห็นพ้องว่าปัญหาชายแดนใต้ต้องแก้ด้วยแนวทางประชาธิปไตย** ไม่ใช่การใช้วิธีการแบบทหารหรือแนวทางความมั่นคงดั้งเดิมที่ไม่ตอบโจทย์สถานการณ์ปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพรรคร่วมรัฐบาลได้ประกาศบันทึกความเข้าใจ (MOU) ที่บรรจุเรื่องกระบวนการสันติภาพไว้เป็นครั้งแรก ผู้นำสตรีมองว่าการที่ข้อตกลง MOU ของรัฐบาลใหม่มีการระบุประเด็นเกี่ยวกับกระบวนการสันติภาพไว้ชัดเจน และมีคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถ โดยมีบุคคลจากพื้นที่ชายแดนใต้เข้ามามีบทบาทนั้น เป็นสัญญาณเชิงบวกที่สร้างความหวังว่าจะเกิดการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง อย่างไรก็ตาม ผู้นำสตรีเน้นย้ำว่ากลุ่มผู้หญิงควรได้รับการบรรจุเข้าไปมีส่วนร่วมในคณะทำงานด้วย เพื่อสะท้อนเสียงและมุมมองของผู้หญิงซึ่งเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และทำให้กระบวนการแก้ไขปัญหาที่มีความครอบคลุมและเป็นรูปธรรมมากขึ้น

“ในข้อตกลง MOU จะมีเรื่องนี้ใน 23 ข้อ และมีคณะทำงานที่มีความรู้ความสามารถสามารถจัดประเด็นเรื่องนี้ได้โดยตรง โดยมีความมุ่งมั่นในทางการเมืองที่อยากจะแก้ไขเรื่องนี้จริงๆ ซึ่งมีหลายคนที่มาจากพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ที่ได้เป็นตัวแทน ซึ่งมีองค์ประกอบทำให้เราได้มีความหวังมากขึ้น และสุดท้ายในเรื่องของ กลุ่มผู้หญิงอยากให้เน้นย้ำในคณะทำงานจะต้องมีกลุ่มผู้หญิง เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมในกระบวนการนี้ด้วย เพื่อสะท้อนมุมมองของกลุ่มผู้หญิงที่ได้รับผลกระทบสู่การแก้ไขปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม”
(ผู้นำสตรี 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2566)

การมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพอย่างมีความหมายดังกล่าว เห็นได้จากการที่ผู้นำสตรีได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของมิติด้านเพศและบทบาทผู้หญิงในกระบวนการสันติภาพ เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีผู้หญิงเข้าร่วมเวทีเจรจาอย่างเพียงพอ แม้ว่ากลุ่ม BRN จะไม่ได้ปฏิเสธการมีส่วนร่วมของผู้หญิง แต่ภาครัฐและผู้ขับเคลื่อนงานสันติภาพยังไม่ให้ความสำคัญกับมิติด้านเพศและเยาวชน การมีส่วนร่วมของกลุ่มเยาวชน

สถาบันพระปกเกล้า

ผู้หญิงและคนไทยพุทธจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อสะท้อนความหลากหลายของผู้ได้รับผลกระทบ ผู้นำสตรีจึงเสนอให้กระบวนการมีความเป็นสากลมากขึ้น เปิดพื้นที่ให้ประเทศที่สามเข้ามามีบทบาท และให้ภาคประชาสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพื่อสร้างความโปร่งใสและเพิ่มความน่าเชื่อถือระหว่างคู่เจรจา

“เราไม่ค่อยแฮปปี้เลย เพราะไม่มีผู้หญิงในเวทีเจรจา เท่าที่เรารู้ กลุ่ม BRN ไม่ได้ปฏิเสธเรื่องของผู้หญิงในพื้นที่เจรจา แต่ด้วยความที่รัฐไทย แล้วก็คนที่ขับเคลื่อนงานด้านสันติภาพ ไม่ค่อยมีมิติ

ด้านเพศสภาพหรือเยาวชน โลกในยุคต่อไปมันจะต้องเป็นยุคของเยาวชน มันก็ต้องมีคนกลุ่มนี้

เข้ามาร่วมในกระบวนการสันติภาพ

(ผู้นำสตรี 03, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566)

3.4 มุมมองมาตรการเร่งด่วนในการสร้างสันติภาพ

สำหรับมาตรการเร่งด่วน จากการวิเคราะห์ความคิดเห็นแยกกลุ่มตัวอย่างทั้งเพศหญิงและเพศชายพบว่า มาตรการที่ประชาชนให้ความสำคัญสูงสุดคือ การหลีกเลี่ยงการก่อเหตุความรุนแรงต่อเป้าหมายอ่อน (ประชาชน) โดยเพศหญิง 79.7 % และเพศชาย 81.3% เห็นว่าควรดำเนินมาตรการนี้ แสดงให้เห็นว่าทั้งสองเพศมีทัศนคติสอดคล้องกันว่า “ความปลอดภัยของประชาชน” เป็นสิ่งสำคัญอันดับหนึ่ง มาตรการที่ได้รับความสำคัญรองลงมาคือ การเสริมศักยภาพของชุมชนในการปกป้องตนเองโดยปราศจากอาวุธ ซึ่งเพศชายให้ความสำคัญมากกว่าเล็กน้อย (74.1%) เมื่อเทียบกับเพศหญิง (69.5%) สะท้อนให้เห็นว่าเพศชายให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเองและความเข้มแข็งของชุมชนในมิติความมั่นคงมากกว่า ขณะที่มาตรการ การหลีกเลี่ยงการวิสามัญฆาตกรรมผู้มีความเห็นต่างจากรัฐ เป็นอีกหนึ่งมาตรการที่ทั้งสองเพศให้ความสำคัญในระดับสูง โดยเพศหญิง 66.9% และเพศชาย 71.3 % สะท้อนถึงความต้องการลดการใช้ความรุนแรงจากเจ้าหน้าที่รัฐ เพื่อสร้างบรรยากาศแห่งความยุติธรรมและความไว้วางใจในพื้นที่สำหรับมาตรการ การจัดตั้งคณะกรรมการหลายฝ่ายเพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงของเหตุการณ์ความรุนแรง พบว่าเพศชายให้ความสำคัญอยู่ที่ 69.9% ขณะที่เพศหญิงสนับสนุนกว่า 64.3 % แสดงให้เห็นว่าเพศชายให้ความสำคัญกับกลไกการตรวจสอบและความโปร่งใสมากกว่าเล็กน้อย โดยสรุป ประชาชนทั้งสองเพศให้ความสำคัญกับ “ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน” เป็นอันดับแรก รองลงมาคือ “การรักษาความปลอดภัยโดยไม่ใช้ความรุนแรงหรืออาวุธ” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าประชาชนยังคงมีความหวังต่อมาตรการต่างๆ ของรัฐในการดูแลความปลอดภัย แม้อาจมีข้อสงสัยในประสิทธิภาพของบางมาตรการ เช่น ด้านตรวจ ที่ไม่สามารถสกัดเหตุร้ายได้ทั้งหมด

ข้อมูลเชิงสำรวจดังกล่าว สอดคล้องกับการที่ผู้นำสตรีที่เห็นตรงกันว่า การลดความรุนแรงในพื้นที่จังหวัดชายแดนใต้เป็นประเด็นสำคัญและเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการสร้างสันติภาพ โดยความรุนแรงไม่ได้จำกัดเพียงการใช้อาวุธหรือความรุนแรงทางกายภาพเท่านั้น แต่รวมถึงผลกระทบ

ทางจิตใจและความรู้สึกของประชาชน เช่น การปิดล้อมหมู่บ้านหรือมาตรการที่ทำให้เกิดความไม่สบายใจ ซึ่งทั้งฝ่ายรัฐและฝ่ายผู้เห็นต่าง (ปาร์ตี้ A และปาร์ตี้ B) เป็นคู่ขัดแย้งหลักที่ก่อให้เกิดความรุนแรง ผู้นำสตรีเสนอแนวทางลดความรุนแรงทั้งในระยะสั้นและระยะยาว โดยมาตรการระยะสั้น เช่น การลดจำนวนด้านทหารหรือปรับปรุงด่านที่จำเป็นเพื่อสร้างพื้นที่ปลอดภัยสำหรับประชาชนในสถานที่สาธารณะ เช่น ตลาด โรงเรียนหรือโรงพยาบาล และการบังคับใช้กฎหมายที่เหมาะสม ขณะที่มาตรการระยะยาวเน้นการสร้างความเข้าใจและลดความหวาดระแวงระหว่างชาวบ้าน รวมถึงส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข นอกจากนี้ ผู้นำสตรียังเน้นความสำคัญของการสร้างการมีส่วนร่วมของกลุ่มเปราะบาง เช่น ผู้หญิงและเด็ก ให้เข้ามามีบทบาทในการกำหนดมาตรการและแก้ไขปัญหา เพื่อให้กระบวนการลดความรุนแรงมีความครอบคลุมและสะท้อนความหลากหลายของผู้ได้รับผลกระทบอย่างแท้จริง

“เห็นด้วยกับการลดความรุนแรง แต่มองว่าการลดความรุนแรงจริงๆ ไม่ได้มองถึงการยิงและการวางระเบิดอย่างเดียว แต่ทั้งนี้เรามองถึงการปิดล้อมของเจ้าหน้าที่ในหมู่บ้านด้วย”

(ผู้นำสตรี 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤษภาคม 2566)

4.4 ความคิดของผู้หญิงต่อรูปแบบการปกครองในพื้นที่

สำหรับทัศนคติของการเมืองการปกครองในพื้นที่ของผู้หญิง เรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนัก พบว่าลำดับแรก รูปแบบเขตปกครองพิเศษ / ผู้ว่าฯ เลือกตั้ง ผู้หญิง เฉพาะคนรุ่นใหม่ (Gen Z) มีทัศนคติ “เชิงบวก” ต่อแนวคิดเขตปกครองพิเศษมากกว่าผู้ชาย เมื่อจำแนกตามรุ่นอายุ กลุ่มผู้หญิง Gen Z (37.8%) ตอบว่า “อยากให้เป็นอย่างนั้น” มากที่สุด ขณะที่ Gen Y (32%) และ Gen X (32.1%) “พอรับได้” ในสัดส่วนสูง สะท้อนความพร้อมในการเปิดรับโครงสร้างที่สะท้อนเอกลักษณ์ของพื้นที่ ขณะที่เพศชายสะท้อนว่า กลุ่ม Gen Z (29%) และ Gen X (27.3%) มีแนวโน้มคล้ายคลึงกัน แต่อัตราส่วนต่ำกว่าผู้หญิงเล็กน้อย (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักประมาณ = หญิง 3.55, ชาย 3.42) ลำดับที่สอง รูปแบบการกระจายอำนาจเหมือนส่วนอื่นของประเทศ(เพิ่มอำนาจให้ อบจ. อบต. มากขึ้น) ข้อมูลแสดงให้เห็นผู้หญิง: มีแนวโน้มเห็นด้วยสูง โดยเฉพาะ Gen Z (30%) และ Gen X (28.8%) ที่ตอบว่า “อยากให้เป็นอย่างนั้น” สะท้อนความต้องการให้การบริหารท้องถิ่นมีอิสระและประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วน เพศชาย กลุ่ม Gen Z (36%) และ Gen Y (32.1%) เห็นด้วยในระดับสูงสุด แสดงถึงทัศนคติแบบ “ประชาธิปไตยท้องถิ่น” ในคนรุ่นใหม่ โดยสรุป ทั้งหญิงและชายวัยรุ่น-วัยทำงาน (Gen Z-Y) สนับสนุนการกระจายอำนาจอย่างชัดเจน (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักประมาณ = หญิง 3.43, ชาย 3.35)

ลำดับที่สาม รูปแบบการปกครองปัจจุบัน เพศหญิง กลุ่ม Gen X (36.7%) และ Gen Y (35.5%) ส่วนใหญ่ “พอรับได้” และ “อยากให้เป็นอย่างนั้น” สะท้อนมุมมองที่ยังยอมรับโครงสร้างเดิม เพราะคุ้นเคย

สถาบันพระปกเกล้า

กับระบบราชการและหน่วยงานรัฐ เช่น ศอ.บต. ส่วนเพศชาย: มีแนวโน้มคล้ายคลึงกัน โดยเฉพาะ Gen X (40.6%) และ Boomer (43.2%) ที่ “พอรับได้” ต่อระบบปัจจุบัน โดยสรุป ทั้งสองเพศ “ค่อนข้างยอมรับ” รูปแบบปกครองเดิม โดยชายมีระดับการยอมรับสูงกว่าหญิงเล็กน้อย (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักประมาณ = หญิง 3.25, ชาย 3.20) **ลำดับที่สี่ รูปแบบที่เป็นอิสระจากประเทศไทย** ผู้หญิง ทุกเจนเนอร์เรชันมีแนวโน้ม “ไม่เห็นด้วย” อย่างชัดเจน โดยเฉพาะ Gen X (34.2%) และ Baby Boomer (36.1%) ที่ตอบว่า “รับไม่ได้เลย” ส่วนผู้ชาย มีแนวโน้มคล้ายกัน โดยเฉพาะ Gen X (36.4%) และ Baby Boomer (37.9%) ปฏิเสธรูปแบบนี้ในสัดส่วนสูงสุด อาจกล่าวได้ว่าทั้งหญิงและชาย “ส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง” ต่อการแยกตัวจากไทย สะท้อนความยึดโยงกับอัตลักษณ์ชาติและความมั่นคงของรัฐ (ค่าเฉลี่ยถ่วงน้ำหนักประมาณ = หญิง 2.15, ชาย 2.10)

เมื่อพิจารณาจากข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มสตรี ผู้ประกอบการเศรษฐกิจสร้างสรรค์ และภาคประชาสังคม เห็นว่าการแสวงหาทางออกทางการเมืองควรสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ โดยเน้นว่าหัวใจสำคัญคือการใช้อำนาจทางการเมืองในการ**จัดสรรอำนาจและกำหนดรูปแบบการปกครองที่ประชาชนในพื้นที่ต้องการ** แม้จะมีองคาพยพและกลุ่มอิทธิพลต่างๆ ในพื้นที่ที่ส่งผลต่อกระบวนการสันติภาพ แต่สิ่งสำคัญคือให้ความสำคัญต่อความต้องการของคนในพื้นที่เพื่อให้เกิดการแก้ปัญหาอย่างยั่งยืน ความเห็นดังกล่าวสอดคล้องกับกลุ่มเยาวชน และผู้นำศาสนายังเสนอให้รัฐสภาเป็นพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการพูดคุยปัญหาความขัดแย้งระหว่างคู่ขัดแย้ง รวมถึงใช้เป็นกลไกในการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการสันติภาพ เพื่อสร้างความชัดเจนและความน่าเชื่อถือในการแสวงหาทางออกทางการเมือง (ผู้นำสตรี 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2566; ผู้นำสตรี 03, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566; ผู้นำสตรี 04, การสื่อสารส่วนบุคคล, 26 พฤษภาคม 2566; ผู้นำศาสนา 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 11 มิถุนายน 2566; เยาวชน 06, การสื่อสารส่วนบุคคล, 1 มิถุนายน 2566)

ผู้ให้ข้อมูลกลุ่มสตรีและภาคประชาสังคมเสนอว่าประเด็นการกระจายอำนาจและการจัดการตนเองในชายแดนใต้ไม่ควรถูกมองว่าเป็นคำต้องห้าม เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของวาระแห่งชาติ และมีศักยภาพในการบริหารจัดการตนเองเช่นเดียวกับจังหวัดอื่นๆ เช่น ภูเก็ต ชลบุรี และเชียงใหม่ การปกครองไม่ว่าจะเป็นรูปแบบการกระจายอำนาจหรือการปกครองตนเอง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในการตัดสินใจเลือกเอง นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอให้มีโควตาสำหรับชาวพุทธ เพื่อเป็นหลักประกันว่ากลุ่มนี้สามารถอยู่ร่วมได้อย่างมั่นคง ภายใต้การปกครองที่มีผู้นำหลากหลาย และเปิดโอกาสให้ผู้หญิงเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางมากขึ้น (ภาคประชาสังคม 06, การสื่อสารส่วนบุคคล, 31 พฤษภาคม 2566; นักการเมือง 05, การสื่อสารส่วนบุคคล, 28 พฤษภาคม 2566; ตัวแทนคนนอกพื้นที่ที่ขับเคลื่อน

เรื่องชายแดนใต้ 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2566; ผู้นำสตรี 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2566; ผู้นำสตรี 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤษภาคม 2566)

“เรื่องของผู้หญิงว่าในการปกครองในรูปแบบใหม่ที่จะเกิดขึ้น จะเปิดโอกาสให้กลุ่มผู้หญิง
มีสิทธิ มีเสียงในการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมายหรือไม่ รวมถึงการตัดสินใจ เพราะตอนนี้
คิดว่าสิ่งเหล่านี้ยังมีน้อยมากที่กลุ่มผู้หญิงจะเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในตรงนี้”

(ผู้นำสตรี 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2566)

สุดท้ายกลุ่มสตรีระบุว่าปัญหาความเหลื่อมล้ำและความยากจนเป็นข้อท้าทายสำคัญต่อ
การสร้างสันติภาพในพื้นที่ชายแดนใต้ โดยเฉพาะความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ การเข้าถึงงบประมาณ
และผลกระทบต่อปากท้องของประชาชน ซึ่งทำให้การสร้าง ความเข้าใจและความเชื่อมั่นระหว่างฝ่ายต่างๆ
เป็นเรื่องยาก (ผู้นำสตรี 03, การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566) ผู้ให้ข้อมูลยังเน้นว่าประชาชนในพื้นที่
ควรได้รับความรู้เกี่ยวกับกฎหมายพิเศษและกระบวนการสันติภาพ เพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมและยอมรับ
บริบทความแตกต่างทางศาสนา เช่น การให้ชาวพุทธมีตัวแทนในระบบการปกครองเพื่อสะท้อนเสียงของ
ตนทั้งในและนอกพื้นที่ (ผู้นำสตรี 01, การสื่อสารส่วนบุคคล, 10 มิถุนายน 2566) นอกจากนี้ยังเสนอให้
กระบวนการพูดคุยมีความต่อเนื่องและจัดตั้งทีมพูดคุยอย่างเป็นทางการจะลักษณะเพื่อให้การสันติภาพใกล้ชิด
กับประชาชนอย่างแท้จริง (ผู้นำสตรี 02, การสื่อสารส่วนบุคคล, 25 พฤษภาคม 2566) โดยแนวคิดสำคัญ
คือ “สันติภาพที่กินได้” ซึ่งหมายถึงการสร้างสันติภาพควบคู่ไปกับการลดความเหลื่อมล้ำ พัฒนาคุณภาพ
ชีวิต เช่น การแก้ไขปัญหาทุพโภชนาการในเด็ก การเข้าถึงการศึกษาและสุขอนามัย ลดอัตราการตายของ
แม่หลังคลอดและเด็ก เพื่อให้ประชาชนสามารถลืมตาอ้าปากและมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น (ผู้นำสตรี 03,
การสื่อสารส่วนบุคคล, 2 มิถุนายน 2566)

โดยสรุป แม้โดยภาพรวมผู้หญิงชายแดนใต้จะมองตัวเองในฐานะ “ผู้เฒ่าและผู้สร้างความสงบ”
มากกว่าการเป็น “ผู้เจรจาทางการเมือง” อย่างไรก็ตามเมื่อจำแนกข้อมูลจาก ผลสำรวจ Peace Survey ครั้งที่ 7
ทั้งข้อมูลเชิงปริมาณและคุณภาพที่ สะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติของผู้หญิงทั้งมุสลิมและไทยพุทธในสามจังหวัด
ชายแดนใต้ที่มองว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการเจรจาเป็นกุญแจสำคัญในการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง
และลดความรุนแรง ข้อมูลแสดงให้เห็นว่าผู้หญิงชายแดนใต้ มีจุดร่วมที่เห็นด้วยกับการมีบทบาทของผู้หญิง
ในทุกด้านของกระบวนการสันติภาพ แต่แตกต่างกันในจุดเน้นและวิธีการมอง “สันติภาพ”

นอกจากนี้เมื่อวิเคราะห์ตามช่วงอายุ ผลการวิเคราะห์เห็นได้ชัดเจนว่า ผู้หญิงรุ่นใหม่ (Gen Z)
มีทัศนคติเชิงบวกต่อรูปแบบการปกครองเฉพาะพื้นที่และการกระจายอำนาจมากกว่าผู้ชาย การสำรวจ
ยังชี้ให้เห็นว่าประชาชนให้ความสำคัญสูงสุดกับความปลอดภัยและมาตรการลดความรุนแรง รองลงมา

สถาบันพระปกเกล้า

คือ การเสริมศักยภาพชุมชนและการตรวจสอบข้อเท็จจริง ทั้งนี้ ผู้นำสตรีและภาคประชาสังคมเน้นย้ำว่า การมีส่วนร่วมของผู้หญิงควรเป็นไปอย่างมีความหมาย ครอบคลุมทุกกลุ่ม และสอดคล้องกับความต้องการของคนในพื้นที่ เพื่อสร้างสันติภาพที่ยั่งยืนและเป็นรูปธรรม ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต ลดความเหลื่อมล้ำ และสร้างโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เพราะอย่างน้อยเปิดโอกาสให้ทุกฝ่าย ได้สื่อสารและลดการใช้ความรุนแรง

อย่างไรก็ตาม การมีส่วนร่วมในกระบวนการสันติภาพของผู้หญิงชายแดนใต้ในทางปฏิบัติยังมี ข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่ ขาดความต่อเนื่องและไม่มีกลไกติดตามผลที่ไม่ครอบคลุมมิติ “เพศสภาพ” และ “เยาวชน” เวทีการพูดคุยยังถูกจำกัดอยู่ในระดับผู้นำทางการเมืองและทหาร ขาดช่องทางการมีส่วนร่วมของประชาชนและภาคประชาสังคม ดังนั้น ภาคประชาสังคมหญิงจึงเสนอให้รัฐเปิดพื้นที่ ให้ผู้หญิงเข้าร่วมในคณะทำงานและเวทีเจรจาเพื่อให้เสียงของผู้ได้รับผลกระทบโดยตรงถูกนำไปใช้จริง ในเชิงนโยบายความเชื่อมั่นและความหวังของผู้หญิงต่อรัฐและกระบวนการใหม่ ดังที่ผู้หญิงส่วนใหญ่ ให้ความเชื่อมั่นสูงสุดต่อ “องค์กรฝ่ายปกครอง” และ “พรรคการเมือง” เพราะมองว่าเป็นกลไกที่สามารถ เปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายได้โดยตรง อย่างไรก็ตาม พวกเธอยังคงเรียกร้องให้ภาครัฐและคณะทำงาน สันติภาพใหม่ บรรจุผู้หญิงเข้าไปมีบทบาทอย่างเป็นทางการ เพื่อให้เกิด “การมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย” ตามหลักการวาระ ผู้หญิง สันติภาพกับความมั่นคง ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนจากการที่ ผู้นำสตรีหลายคน สะท้อนความหวังต่อรัฐบาลใหม่ภายใต้แนวทางประชาธิปไตยที่ต้องติดตามผลการดำเนินงานอย่างเป็น รูปธรรม

ดังนั้น ภายใต้อุดมคติข้อมูลและสถานการณ์นี้ การตีความบทบาทผู้หญิงในความขัดแย้งจึงต้องขยาย ออกจากมุมมองแบบเดิมที่เห็นผู้หญิงเป็นเพียงเหยื่อและผู้เสียเปรียบไปสู่การมองว่าพวกเธอเป็นตัวแสดงสำคัญ ที่มีบทบาทหลากหลาย ทั้งในฐานะผู้สร้างสันติภาพ ผู้ปกป้องสิทธิ นักการเมือง และผู้นำชุมชน ดังนั้น การใช้กรอบมิติเพศสภาพช่วยวิเคราะห์ข้อมูลของ Peace Survey จึงช่วยเปิดพื้นที่ให้เห็นพลวัตอำนาจ ในสังคมที่ของหญิง-ชาย พร้อมทั้งเชื่อมโยงกับโจทย์ใหม่ของการมีส่วนร่วมของผู้หญิงในการสร้างสันติภาพ อย่างมีนัยสำคัญมากขึ้น สำหรับผู้หญิงชายแดนใต้ ความสำเร็จของ WPS จะเกิดขึ้นได้ต่อเมื่อผู้หญิงได้รับ พื้นที่ในเชิงนโยบายอย่างแท้จริง และสามารถมีบทบาทในการสร้างสันติภาพที่ครอบคลุมและยั่งยืน ในทุกระดับของสังคม ไม่ใช่เพียงปรากฏในเชิงสัญลักษณ์ หรือการมีส่วนร่วมเชิงตัวเลขเท่านั้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2566). *แผนปฏิบัติการด้านสิทธิมนุษยชนภายใต้
แผนสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2566–2570) ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2567.*
https://www.dop.go.th/download/laws/th1735029965-862_1.pdf
- เครือข่ายวิชาการ Peace Survey. (2566). *เอกสารประกอบการแถลงผลการสำรวจความคิดเห็นของ
ประชาชน Peace Survey ครั้งที่ 7. สถาบันวิจัยความขัดแย้งและความหลากหลายทางวัฒนธรรม
ภาคใต้ สถาบันสันติศึกษา.* <https://cscd.psu.ac.th/th/node/536>
- เซฟรอน – ทูนเพื่อชีวิต มอบอุปกรณ์แก่อุปกรณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้. (2565, 31 สิงหาคม).
ศูนย์ข่าวพลังงาน. <https://www.energynewscenter.com/เซฟรอน-ทูนเพื่อชีวิต/>
- ฐานข้อมูลศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้. (2568). *รายงานสถานการณ์สามจังหวัดชายแดนภาคใต้
ระหว่างมกราคม 2547–กันยายน 2568. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้.*
- ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ, ปารีชาติ สุวรรณบุบผา, และมนธิภา ยิ้มย่อง. (2564). ผู้หญิงที่ชายขอบของ
กระบวนการสันติภาพชายแดนใต้: มุมมองของผู้หญิงผู้ได้รับผลกระทบ. *วารสารสันติศึกษาและ
การพัฒนา*, 12(2), 45–68. [https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/
view/79285](https://so03.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/article/view/79285)
- ประกาศ เรื่อง แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). (2565,
1 พฤศจิกายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 258 ง. หน้า 1-143. [https://www.
ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF](https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2565/E/258/T_0001.PDF)
- พรหมณี พุ่มอิม, จเร สิงห์โกวินท์ และ เชิดพงษ์ วาณิชยานนท์. (2567). *ปัจจัยและอุปสรรคต่อการส่งเสริม
ความเสมอภาคระหว่างเพศในครอบครัว และการขับเคลื่อนการส่งเสริมความเสมอภาคระหว่าง
เพศใน (รายงานโครงการวิจัยฉบับสมบูรณ์). กองยุทธศาสตร์และแผนงาน, กรมกิจการสตรีและ
สถาบันครอบครัว, กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.*
- มูฮัมหมัด ตีอราแม. (2568, 5 สิงหาคม). *CEDAW กังวล 5 ปัญหาอ่อนไหวชายแดนใต้ จีรัฐผลักดันบทบาท
ผู้หญิงร่วมสร้างสันติภาพ. ประชาไท.* <https://prachatai.com/journal/2025/08/114039>
- รัฐยึดมติ UN ร่างนโยบายให้ผู้หญิงร่วมสร้างสันติภาพ เริ่มที่ชายแดนใต้. (2558, 14 พฤศจิกายน). *ประชาไท.*
<https://prachatai.com/journal/2015/11/62427>

สถาบันพระปกเกล้า

- ศรีสมภพ จิตรภรณ์ศรี และ อัญญา หิมมิหิณะ. (2566). *สองทศวรรษแห่งความขัดแย้งและกระบวนการสันติภาพชายแดนใต้/ปาตานี: มุมมองเหตุการณ์ ประเด็นความยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน*. ศูนย์เฝ้าระวังสถานการณ์ภาคใต้ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์. <https://cscd.psu.ac.th/th/node/561>
- ศูนย์ข่าวภาคใต้. (2565, 17 กรกฎาคม). *กลุ่มอาชีพผู้หญิงชายแดนใต้ สานใจ-สร้างงาน เพิ่มพื้นที่กลางในชุมชน*. สำนักข่าวอิศรา. <https://www.isranews.org/article/south-slide/110478-womengroup.html>
- สมาคมวางแผนครอบครัวแห่งประเทศไทย. (2568, 13 มีนาคม). *โครงการ Her Power: ส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศในสามจังหวัดชายแดนใต้*. [## ภาษาอังกฤษ](https://ppat.or.th/โครงการสร้างความเท่าเทียม/อัมพร หมดเด่น, ดวงหทัย บุรณเจริญกิจ และ ฟารีดา ปันจอร์. (2565). วาระผู้หญิง สันติภาพ และความมั่นคง: ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาแผนปฏิบัติการระดับชาติ. สถาบันสันติศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.</p></div><div data-bbox=)

- Buranajoenkij, D. (2018). *Women and the Peace Process in the Deep South of Thailand*. Peace Resource Collaborative (PRC) & Center for Conflict Studies and Cultural Diversity (CSCD), Prince of Songkla University.
- Castillo Diaz, P., & Tordjman, S., with Anwar, S., Cueva Beteta, H., Russo, C., Lukatela, A., & Ziebell, S. (2012). *Women's Participation in Peace Negotiations: Connections Between Presence and influence*. (2nd ed.). UN Women.
- Davis, L. (2018). Women Peace and Security: Adrift in Policy And Practice. *Feminist Legal Studies*, 27(1), 95–107. <https://doi.org/10.1007/s10691-018-9381-4>
- International Commission of Jurists. (2022). *Thailand: CEDAW Concluding Observations on Discrimination Faced by Women and Girls in the Southern Border Provinces*. <https://www.icj.org/resource/thailand-cedaw-concluding-observations-on-discrimination-faced-by-women-and-girls-in-the-southern-border-provinces/>

- Mekong Institute. (2014). *Gender, Women's Livelihood in Conflict Area: A Case Study of Pattani Province, Deep South of Thailand*. Mekong Institute. <https://mekonginstitute.org/wp-content/uploads/2023/07/GENDER-WOMENS-LIVELIHOOD-IN-CONFLICT-AREA-A-CASE-STUDY-OF-PATTANI-PROVINCE-DEEP-SOUTH-OF-THAILAND.pdf>
- Newby, V. F., & O'Malley, A. (2021). Introduction: WPS 20 Years on: Where are the Women Now?. *Global Studies Quarterly*, 1(3), 1-13. <https://doi.org/10.1093/isagsq/ksab017>
- Panjar, F., & Jangoe, N. (2021). *Local Women and Peacebuilding in Thailand's Deep South*. ASEAN Peace Institute. <https://asean-aipr.org/media/library/2cd4e8a2ce081c3d7c32c3cde4312ef7.pdf>
- UN Women. (2018). *Women's Meaningful Participation in Peace Processes: Modalities & Strategies Across Tracks*. UN Women. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2021/06/proceedings-womens-meaningful-participation-in-peace-processes>
- WPS-ASEAN. (2023). *Women, Peace and Security in Thailand: Country Brief*. https://wps.asean.org/wp-content/uploads/2023/03/WPS-Country-Brief_Thailand_20230307.pdf
- WPS-ASEAN. (2025). *Two New Initiatives Launched on Gender Equality and Peacebuilding in Thailand's Southern Border Provinces*. <https://wps.asean.org/stories/two-new-initiatives-launched-on-gender-equality-and-peacebuilding-in-thailands-southern-border-provinces/>
- United Nations, Committee on the Elimination of Discrimination Against Women. (2025, July 7). *Concluding Observations on the Eighth Periodic Report of Thailand (CEDAW/C/THA/CO/8)* (Advance unedited version). United Nations.